

**Војвода Анто Даковић, МЕМОАРИ, репринг издање Центра за културу
Никшић и Унивекса - Подгорица, 1996, 119 стр.**

Мемоари војводе Анта Даковића, први пут су објављени у дјеловима 1888. године а уз допуне други пут 1937. године у никшићком листу "Слободна мисао".

Мемоари су посебна врста литературе која је била позната и у доба Старе Грчке и Рима. Од тада па до данас њихова функција се мијењала и усавршавала. У почетку су задовољавали, извјесно, скромније критеријуме: *писац* је писао о догађајима у којима је и сам имао значајну улогу, *збивања* се дешавају пред очима писца и често под његовим непосредним утицајем; *казивање* *ишече* хронолошким редом - онако како су догађаји наилазили и одвијали се, *ирича о догађајима* садржи изузетну објективност.

Касније се од мемоарске литературе захтијева још више: *тему* мемоара чине изузетно важни историјски догађаји а *писац мора* бити истакнута личност догађаја који чине основу теме.

У новије вријеме од мемоара се захтијева да *доносе чињенице* које се тешко могу сазнати из других историјских извора, да дају податке о личним увјерењима писца, да пружају погледе и других савременика на историјске догађаје и на историјско вријеме у цјелини.

Изложени критеријуми о карактеру, и садржају мемоара као посебне литературе - основно су полазиште у оцјени вриједности и значаја *Мемоара* црногорског војводе Анта Даковића.

Зато ћемо констатовати неколико битних чињеница. Прва од њих, у ствари је питање - ко је војвода Анте Даковић? У *Просвјетиној енциклопедији* - нема нити један податак о овој личности, којој је тамо мјесто - макар, по титули коју је носио војвода црногорски. На срећу такве податке садржи управо његова књига Мемоара. Ја ћу их навести.

Војвода Анто Даковић (1824-1889) син је војводе Јакова, такође угледне личности свога времена и племена и братства Вујачића. Црногорски књаз Данило именовao га је за граховског војводу 1853. године, дакле са непуних 30 година живота. Јован Ивовић, његов биограф

казује да се Анто у преписци са црногорским књазом Данилом - "потписује и као сердар 1853. и у јануару 1854. године" (9). У доба књаза Николе пао је у немилост и 1861. године је био лишен војводског звања. Убрзо је, међутим, услједила његова рехабилитација 1862. године. Боравио је 1865. године у Русији - годину дана и уживао наклоност руског цара Александра II. Доживио је трагедију да сахрани своја два сина. Оптерећен је сумњама у свој патриотизам, скрхан сталним ратовима - умро је на Цетињу 9. марта 1889. године (65).

Био је, дакле, личност која се налазила у жижи догађаја у којима су Грахово, Херцеговина и Црна Гора доживљавали бурне дане. Умио је добро да запажа, да портретише личности са којима је долазио у контакт, да казује своју истину, онако како ју је видио и осјећао, да дочара вријеме - које никада није имало много свједока.

Сматра се првим црногорским мемоаристом. Његови мемоари управо због тога имају изузетну вриједност. Писао их је уочи смрти. Марко Даковић их је припремио за штампу 1888. године под насловом - *Борба Црногораца с Турцима око њевластии над Граховом*. То је и основни садржај *Мемоара*, који довољно упућује на њихову изузетну важност. Ријеч је о времену од половине XIX вијека па до познате битке на Граховцу, 1858. године. О томе ће Анто оставити запис за свједочење: "*Ово до сада шћио сам за мога оца записано и за остале Граховљане, све сам шћо очима видио и ушамћио*" (88). Међутим, и вријеме од 1807. до 1853. године обрађено је на индиректан начин, преко запамћених сјећања његовог оца Јакова, такође, војводе црногорског. На више мјеста Анто ће записати: "ово ми је причао све - мој покојни отац" (116). На другом мјесту (88) је записао: "А за покојнога ђеда што сам записао - све сам чуо од мога оца и старије људи, који добро знаду мога оца и који су шњиме дружили" (88). А мало даље опет биљежи: "Причао ми је мој покојни отац - колико је он запазио и што му је причао његов отац - када су Турци ударили на Црну Гору, вазда је било некије главара да не буду вјерни своме отечеству..." (113).

Сигурност оваквог свједочења ваља провјеравати архивском документацијом. Центар за културу Никшић припрема књигу архивских записа о Никшићу - аутора академика Б. Храбака. Ове двије књиге ће се изванредно надопуњавати.

Мемоари, такође, доносе и атмосферу тога времена. Тако ће војвода Анто записати: "што се тиче Граовљана - доста ј' је јада убило са сваке стране: једно од Турака, друго од Црногораца и од Аустрије. Никоме нијесу били прави" (113).

Васкрсава и читава галерија знаменитих личности - слободне Црне Горе, турске Херцеговине и сусједне Аустрије.

Најупечатљивији су описи бојева и битака, ратних сукоба, разарања и тамновања: "У ту тавницу све бијау кости од људи. Прозора нема никак-ова. Велики глиб у њу и смрад... Ђе лежимо, ту све чинимо" (100).

Дивни су пасажии о честим преговорима са турским властима. О дипломатисању са Дубровником и Котором. Аутор се често користи народном мудрошћу - која у изворном облику допире до наших дана. Значајна је и лексика којом се служе аутор и његови савременици. Све то упућује на вишедимензионалну вриједност ових аутентичних записа на које скрећу пажњу и стручни текстови из пера проф. др Живка Ђурковића и покојног Јована Ивовића. Због свега реченог издавач заслужује поштовање и признање. Књига ће добро доћи и историчарима и публицистима.

Проф. др Зоран Лекић